



פתרון בחינת הבגרות בספרות – שתי יחידות לימוד

קיץ תשע"ו, 2016, שאלון: 8281
 על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית
 מוגש ע"י צוות המורים של "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.
3. כל התשובות מנוסחות בראשי פרקים.

פרק ראשון – רומאן ונובלה

פרק זה הוא חובת. הנבחן נדרש לענות על אחת מהשאלות 1-3.

שאלה מספר 1

- "הדבר" היא יצירה פילוסופית אקזיסטנציאליסטית, העוסקת במשמעות הקיום האנושי באמצעות סיפורה של העיר אוראן, הנתקפת בשנות ה-40 של המאה העשרים במגיפת דבר קטלנית. זהו סיפור של התושבים בעיר, המתמודדים המתמודדים, כל אחד בדרכו שלו, עם המגיפה התוקפנית, המהלכת אימים.
- ערכים כמו: קבלת השונה והאחר, כבוד האדם ושוויון חברתי באים לידי ביטוי ברומן "הדבר", באמצעות דמותו של דר' רייה.
- דר' רייה הוא הרופא האמיתי, המפעיל אמפתיה וחמלה אנושית ומסור לחוליו.
- בשם הצדק ואהבת הזולת, הוא מטפל בחולים חסרי ממון מהפרברים בחינם, עוד לפני פרוץ המגיפה.
- במהלך המגיפה, הוא מתיש עצמו ומטפל בחולי הדבר, עד כדי הקרבה עצמית. טיפולו המסור בחולי הדבר מונע על ידי אהבת האדם: "מה שמעניין אותי זה להיות אדם".

MY.GEVA

לפרטים
לחצו כאן!

תיכונים, אתם לא לבד!

הכירו את MY.GEVA סרטוני הסבר שייכנו אתכם
 ביעילות לבגרות במתמטיקה



- דר' רייה הוא הידיד האולטימטיבי. הוא מקבל בהבנה עמדות שונות :
 - הוא אינו שופט את ראמבר, המנסה לערוק מן העיר, הנגועה בדבר.
 - הוא אינו מנסה לשנות את מניעיו של טארו, הפועל מתוך רצון להיות קדוש חילוני.
 - הוא מצליח לשמור על קשר דיאלוגי עם האב פנאלו, למרות שהוא סולד מדבקותו של פנאלו באל.
 - דר' רייה מגלה אמפטיה לפחדיו של קוטאר, עם בלימת המגיפה.
- דר' רייה מגלה כבוד והערכה לכל בן אנוש, באומרו בסיום, שבכל אסון קיומי יש יותר "בני אדם הראויים להערצה מאשר לבוז".

שאלה מספר 2

- "הדבר" היא יצירה פילוסופית אקזיסטנציאליסטית, העוסקת במשמעות הקיום האנושי באמצעות סיפורה של העיר אוראן, הנתקפת בשנות ה-40 של המאה העשרים במגיפת דבר קטלנית. זהו סיפור של התושבים בעיר, המתמודדים המתמודדים, כל אחד בדרכו שלו, עם המגיפה התוקפנית, המהלכת אימים.
- הרקע המשפחתי והרקע החברתי עצבו את דמותו של דר' רייה כרופא אמיתי, הפועל מתוך אהבת אדם טהורה.
- מבחינת הרקע החברתי, דר' רייה הוא בן למשפחה ענייה, שעבד קשה כדי לממן את לימודיו ולהכשיר עצמו כרופא.
- מבחינת הרקע המשפחתי, עם פרוץ המגיפה, נותר דר' רייה לבדו בעיר הנצורה, כי אשתו אושפזה קודם לכן בבית מרפא.
- בניגוד לראמבר, דר' רייה לא העלה בדעתו לנטוש את העיר הנצורה ולחבור אל אשתו האהובה. הוא הציב את טובת הכלל לפני טובת הפרט.
- אשתו של דר' רייה מתה קרוב למועד פתיחת שערי העיר, עם בלימת המגיפה.
- דר' רייה מתהלך בודד בעיר הנצורה והשמחה ומתנחם באהבת אמו ובאהבת האדם.



שאלה מספר 3

- "הדבר" הוא אלגוריה, משל מורחב: המשל, הרובד הגלוי, הרובד העלילתי עוסק במגיפת הדבר. הנמשל, הרובד האלגורי, הרובד הסמוי, עוסק באבסורד הקיומי.
- העלילה של הרומאן מובילה את הגיבור, ד"ר רייה, למצב שנראה כחסר מוצא, זאת בשל מגפת הדבר, המתפשטת בעיר אוראן.
- הרומן פורש לפנינו מציאות של מצור, אין יוצא ואין בא, בעיר אוראן. עיר זו מהווה זירה למוות המוני, שפוגע בכולם, והשיא – מותו של הילד פיליפ.
- העלילה משרטטת תהליך מתעצם של אסון קיומי בלתי נשלט, שממנו ניתן להיחלץ, רק ע"י מאבק סיזיפי של עזרה לזולת.
- הגיבור, ד"ר רייה, עומד במרכז הרומן – רופא צעיר בן 35 שמטפל בעניים, בנזקקים בפרברי העיר.
- קאמי מנסה להראות דרכו כיצד בתנאים של הרס, חורבן, אסון קולקטיבי ומוות, אדם יחיד יכול ללכת נגד הזרם. כדי להחלץ ממצב זה, ד"ר רייה עוסק בריפוי עד אפיסת כוחות. הוא משתדל למזער את סבלם של האנשים, עוצר את התפשטות המחלה ומנסה להקל כמה שאפשר על שלומם של החולים ובני משפחותיהם.
- רייה מגלם את העמדה של מאבק סיזיפי.
- כל דמות ברומן מוצאת לה דרך התמודדות: התמכרות לבתי קפה, מפלט בכנסייה, הימורים, אך המסלול של רייה הוא הקלה על הסבל, ריפוי, עזרה לזולת, מתוך דחף לסולידריות חברתית [אחוה, רגש של אחדות, שותפות]. רייה אינו נכנע לעולם שבו סובלים ילדים "עד יומי האחרון אסרב לקבל ילדים מתענים". לדברי רייה, יש לחיות את האבסורד! להשלים עם חוסר הפשר ולקיים עמו מאבק בלתי פוסק.
- על הנבחן לתאר בהרחבה את המצב אליו נקלע הגיבור ואת הדרך להיחלץ ממצב זה, על פי הרומאן.



פרק שני – סיפור קצר

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על שתיים מהשאלות 4-6.

סיפורים מאת עגנון – הרופא וגרושתו

שאלה מספר 4

- הסיפור "הרופא וגרושתו" עוסק באהבה נכזבת. הרופא פורש את סיפור נישואיו לאשתו, דינה, שהסתיימו בגירושין, בגלל קנאתו האובססיבית.
- בעקבות הגילוי של דינה ש: "דברים היו לי עם אחר", מפתח הרופא דפוס התנהגות של קנאה אובססיבית, שקשה לו לחרוג מממנה.
- הרופא אינו מצליח לפרוץ את כבליו והוא שבוי בקנאתו במשך שנים רבות.
- הסיפור הוא סיפור ווידוי. הרופא מספר לידידו את סיפור נישואיו עם דינה, 25 שנה לאחר גירושיו ממנה. היצמדותו לפרטי המעשה מלמדת עד כמה הוא שבוי בקנאתו הכפייתית.
- חוסר היכולת לחרוג מדפוס ההתנהגות אובססיבי זה, מועצם באמצעות אנלוגיה ניגודית לדינה, המצליחה להיחלץ ממערכת יחסים מעיקה זו.
- הסיפור מסתיים ב"סיום המעגלי", המנסח תחושה של אין מוצא.
- על הנבחן לבסס דבריו על כל חלקי הסיפור ולדון בהרחבה ב"סיום המעגלי".

סיפור מתורגם

שאלה מספר 5

המפתח / י. בשביס זינגר

- הסיפור "המפתח" של בשביס זינגר הוא סיפור התפכחות. בסי, הדמות הראשית, מגלה מחדש, בעקבות אירוע משברי, את יופיו של העולם ואת הטוב האנושי ונפרדת מהעולם מפוייסת ומנוחמת.
- תהליך ההתפכחות של בסי מעוצב על ידי תיאורי סביבה ונוף כמו גם באמצעות שם הסיפור: "המפתח".
- כותרת הסיפור: "המפתח" מכוונת למוטיב המפתח, המעצב את תהליך ההתפכחות שעברה בסי.



- גישתה העויינת של בסי לעולם באה לידי ביטוי בהסתגרות בבית. היא יוצאת מהבית ונועלת אותו במפתח ומחזקת את הנעילה מִרְקָ.
- המפתח שנשבר, מהווה נקודת תפנית ומאפשר לבסי לשנות את גישתה העויינת.
- שינוי הגישה בא לידי ביטוי בפתיחות כלפי בני האדם, בעלי החיים והעולם: כעין מפתח שפתח לבסי 'דלת' במוחה.
- האושר שהיא חשה מתלווה לזיכרון ירח הדבש, שהתקיים במקום שאין בו מפתחות. העדר המפתח צבר משמעות של חופש, פתיחות ואושר.

- תיאורי המקום ממלאים פונקציות רבות:
 - תיאורי המקום ממקמים את האירועים במרחב ספציפי.
 - תיאורי המקום מאפיינים באופן מטונימי את בסי. גם היא הזדקנה ואבדה את חינה ואת יופייה, כמו השכונה.
 - הבית המוזנח מתאר באופן מטונימי את ההזנחה החיצונית של בסי.
 - תיאורי המקום מתפקדים כמאץ. הזוהמה, הכיעור והזרות, המאפיינים את השכונה, מעצימים את פחדיה של בסי ומאשרים את עמדותיה השליליות כלפי העולם.
 - תיאורי המקום ממחישים את השינוי בתודעתה של בסי.
- על הנבחן לבסס דבריו על כל חלקי הסיפור.

סיפורים עבריים

העיוורת / י. שטיינברג

- הסיפור "העיוורת" שוזר את מהלך חייה של חנה העיוורת, אשר שודכה לאדם לא צעיר ואלמן ונישאה לו בשל המום ממנו סבלה.
- בסיפור זה דרכי עיצוב המסייעות בבניית משמעותו: רמזים מטרימים, תיאורי סביבה ונוף, חפצים בעלי משמעות סמלית ואף שם הסיפור.
- הסיפור "העיוורת" מוגדר כסיפור פואנטה: סיפור בעל סיום מפתיע, אשר מאיר את כל הסיפור באור חדש ומעניק לו משמעות חדשה.
- על הנבחן להציג שתי דרכי עיצוב ולהסביר את תרומתן בבניית המשמעות של הסיפור.
- רמזים מטרימים רבים מופיעים בסיפור. רמזים למיקום ביתם, רמזים למקצועו של בעלה ולמהותו.



- תיאורי סביבה ונוף: הקו העלילתי בסיפור מקביל לקו עונות השנה. לאחר חג הסוכות, חנה עוברת לבית בעלה. בחורף היא הרה ללדת ובאביב היא יולדת את בתה, אך גם מאבדת אותה, לקול דפיקות טיפות השלג הנמש על גג הבית.
- חפצים, כמו המקל ומטה הבעל, תורמים לבניית אווירה של מסתורין. הסכין, המיטה הקרה וכוס התה, מאפיינים באופן מיטונימי את החרדות של חנה.
- שם הסיפור "העיוורת" מרמז לעיוורון כמוטיב, עיוורונה של חנה כמום ועיוורון החברה כלפיה.

"אח קטן" / רונית מטלון

שאלה מספר 6

- הסיפור "אח קטן" מאת רונית מטלון עוסק ביום בחייו של ניסו.
- בסיפור שני סיפורים, ששזורים זה בזה. סיפור מן העבר: הרג אחיו של ניסו, אבנר, חודשיים קודם, אשר ניסה להגן על ביתו מפני הריסה, בעקבות תוספת בנייה לא חוקית. וסיפור מן ההווה: התמודדותו של ניסו, אחיו הקטן של אבנר, עם הטראומה הזאת.
- שבירה כרונולוגית זו, ממחישה את תודעתו המבולבלת של ניסו.
- לניסו מערכות יחסים מורכבות בסיפור עם רחל ועם חני, אשר תורמות לעיצוב דמותו כנער מתבגר. ניסו בן 15 וחצי, המתאבל על מות אחיו, אבנר, שנהרג בשעה ששלף אקדח וירה באוויר בניסיון למנוע מדחפור העירייה להרוס את ביתו, מתוקף צו הריסה כנגד בנייה לא חוקית.
- רחל – אלמנתו של אבנר נותרה לבדה, אם לשלושה ובהריון מתקדם. היא מדגישה בפני ניסו מספר פעמים את היותו קטן: "אתה עוד קטן, ניסו, אתה עוד מאוד קטן". מילים אלו מערערות את ניסו, העסוק בגיבוש זהותו ובניסיון להתמודד עם מות אחיו הגדול.
- דמותה של רחל אנלוגית לניסו. שניהם חשים זרים בביתם ולבסוף בוחרים בבית ומוותרים על החוץ.
- רחל מניעה את ניסו לפעולה, בזכות רחל מכונן ניסו זהות עצמאית של גבר בוגר.
- בסיפור מוצגת נערה בשם חני. ניסו ודוידיקו פוגשים אותה בכיכר מגן דוד בתל-אביב, והיא נענית להזמנה לצאת לבילוי משותף, בערב בו מתרחשת עלילת הסיפור.



- רינגו "השמן" – בחור גדול וחזק, מארח את החבורה. ניסו מתעמת איתו באלימות, לאחר שהעיר הערה שנתפסה כפגיעה בכבודה של חני ובכבודו של ניסו כ"גבר".
- במהלך העימות, נחלץ ניסו מהתגית של "אח קטן".
- ניסו מניח ראשו על ברכיה של חני שהיא בית בשבילו, ונחלץ מהטראומה: "עכשיו הכל בסדר".
- על הנבחן לבסס את דבריו על כל חלקי הסיפור.

פרק שלישי – דרמה

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על אחת מהשאלות 17-7.

אנטיגונה / סופוקלס

שאלה 7

- אנטיגונה היא טרגדיה של גורל, אך בעיקר טרגדיה של אופי. הקטסטרופה היא תולדה של חטא הגאווה ושל החלטות שגויות.
- עלילת הטרגדיה: "היא חיקוי פעולה רצינית, שלמה ובעלת שיעור מסוים", כפי שקבע אריסטו בפרק ו' בספרו "פואטיקה". מהגדרה זאת עולה, שעל הטרגדיה לחקות את החיים האמתיים ובאמצעות ה"מימזיס" להעביר מסרים לצופים.
- במרכז הטרגדיה "אנטיגונה" מצוי קונפליקט בין חוק האלים ובין חוק המלך. הקונפליקט מניע את המחזה ומוכרע ברובד העלילתי.
- נוכח התנהלותם של אנטיגונה וקריאון, על מכלול בחירותיהם והתנהגותם, מתנסחת התובנה שחוק האלים מחייב יותר מחוק המלך, כמו למשל:
 - אנטיגונה בוחרת להתעלם מצו המלך ולקבור את המת.
 - אנטיגונה מתנהגת בשחצנות ומתעלמת מפתחי המילוט שנתן לה קריאון.
 - קריאון בוחר להאמין שהאלים לא יתייחסו לפגור המת.
 - קריאון בוחר לדחות את הצעת היימון להקשיב לדעת הקהל.
 - קריאון מתנהג בחימה ובלהט יצרים.
- גורלם הטרגי מלמד שכל גאווה מביאה לאסון, כמו למשל:
 - אנטיגונה לא זכתה לראות בניצחונה, בשל גאוותה.
 - קריאון, בשל עיקשותו, התפכח מאוחר מידי.
- המסר המחנך את העם נאמר באופן ברור על ידי המקהלה בסיום המחזה.



- נוכח דברי הסיום של המקהלה, ונוכח חזיון הסבל של הגיבורים הטרגיים, מתרחש אצל קהל הצופים אישור מחדש, המלווה בקתרזיס.
- על הנבחן לבסס דבריו על כל מערכות המחזה.

שאלה 8

- אנטיגונה היא טרגדיה של גורל, אך בעיקר טרגדיה של אופי. הקטסטרופה היא תולדה של חטא הגאווה ושל החלטות שגויות.
- במרכז המחזה קונפליקט בין חוק האלים ובין חוק המלך. הקונפליקט מניע את המחזה ומוכרע ברובד העלילתי. האמירה המתנסחת מחזקת את מחויבות האדם לחוק האלים ורואה את סיבת הקטסטרופה בחטא הגאווה וביהירותם של הגיבורים הטראגיים.
- הקונפליקט המרכזי בא לידי ביטוי ביחסים בין אנטיגונה ובין קריאון, דודה. קריאון מייצג את חוק המלך ואנטיגונה מייצגת את חוק האלים. קריאון מונע על ידי נאמנות למדינה ואנטיגונה מונעת על ידי אהבה למשפחה.
- הקונפליקט בין חוק האלים ובין חוק המלך בא לידי ביטוי ביחסים שבין קריאון ובין היימון, בנו. קריאון דבק בעמדתו, שאין לאפשר קבורה מכובדת לבוגד בעירו, ואילו היימון מדווח על הלך הרוח הרווח בתבוי ומספר לאביו שאנשי העיר תומכים באנטיגונה, שהביאה את אחיה לקבורה. היימון, באמצעות משל האילן והספן, מציע לאביו להתגמש ולהקשיב לדעת הקהל.
- הקונפליקט בין חוק האלים ובין חוק המלך בא לידי ביטוי ביחסים בין אנטיגונה לאיסמנה, אחותה. אנטיגונה מתכחשת לחוק המלך, האוסר לקבור את המת. איסמנה, אחותה, מציעה לה לכבד את חוק המלך, כי הפרתו היא הרת אסון.
- על הנבחן לבסס דבריו על כל מערכות המחזה.



פרק רביעי - שירה (שירת ביאליק, שירת המחצית הראשונה של המאה ה-20,**שירת ימי הביניים, שיר שלא נלמד)**

נבחן שבחר בפרק זה נדרש לענות על שתיים מהשאלות 18-31 :

על הנבחן לענות על שאלה אחת משירת ביאליק או על שאלה אחת משירת המחצית הראשונה של

המאה ה-20. (שאלות 18-24)

ועל שאלה אחת משירת ימי הביניים או שיר שאינו נלמד (שאלות 25-31).

שירת המחצית הראשונה של המאה ה-20**שאלה מספר 22****"לא רגעי שנת, טבע" / שאל טשרניחובסקי**

- השיר "לא רגעי שנת", מתאר טבע עוצמתי, טבע דרמטי. נוכח איתני הטבע עומד הדובר השירי נפעם ונרעש, מהם הוא שואב עידוד בעת צרה, מהם הוא למד על חשיבות המאבק.
- מרחבי הטבע המתוארים מאופיינים כעוצמתיים וכנצחיים. הדובר השירי מעדיף נופים שאין בהם שלווה ומתיקות אלא סערה ועוצמה. הנופים בהם הוא בוחר להתבונן מציגים קטבים קיצוניים: שיאי ההרים ומעמקי התהומות, מדבריות יבשים בניגוד לאתרים, הנמצאים בצל ענני גשם.
- הדובר השירי שואב עידוד מגלי הים ומצוקי הסלעים הגבוהים. בשעה שהוא חש עצב מאכל, כשהוא חלוש ופצוע, כשהוא מרגיש מיואש, כשאפסה כל תקווה, הוא מתבונן בגלי הים, המכים בסלעים. המראה מגלם את כוחם, עוצמתם ונצחיותם של איתני הטבע (בית ב).
- נוכח הגלים, התוקפים את הסלעים, עומד הדובר השירי נפעם ונרגש. הוא, המיואש, החלוש, חש בושה נוכח העיקשות, שמפגינים הגלים, הנאבקים בסלעים: "וטור מטור ירום, גל יגבר מגל" (בית ג).
- נוכח הסלעים, המוכים על ידי הגלים, הוא, המפוחד והמיוסר, חש תחושות של כלימה, ביזיון וחרפה. הוא רואה שהסלעים אינם נסוגים מול משברי הגלים, אלא זוקפים את ראשם בגאון ומחזיקים מעמד: "יסיגורו את לבם, וראשיהם אל על" (בית ד). הגלים תוקפים בעיקשות, בהתמדה ובנחרצות, בעוד הסלעים עומדים מולם, אינם נרתעים ואינם זזים. נוכח ההתנהלות האמיצה של הגלים והעמידה הנחרצת של הסלעים, הדובר השירי לומד לא להיכנע. הוא לומד לראות במאבק דרך חיים, המטעינה כוח ומשמעות.
- על הנבחן לבסס דבריו על כל בתי השיר.



שירת ימי הביניים

שאלה מספר 25

"הים ביני ובינך" / שמואל הנגיד

- השיר "הים ביני ובינך" הוא שיר קינה על אח אהוב שמת.
- שני הבתים הראשונים בשיר מבטאים את הקושי של הדובר להשלים עם מות אחיו. הכחשת עובדת המוות היא תולדה של האהבה גדולה, שחש הדובר לאחיו המת. האח החי פונה אל המת כאילו הוא נוכח ומבטיח לו ששום מכשול לא יצליח להפריד ביניהם.
- שני הבתים האחרונים בשיר מתארים את פרידתו של הדובר השיירי מאחיו המת. הדובר השיירי עוזב את חלקת הקבר ונשבע שעד יום מותו לא ישכח את אחיו.
- השיר מתאר שינוי מעמדה רגשית של הכחשה להשלמה. השינוי בעמדה הרגשית כלפי מות האח בא לידי ביטוי בקבלת עובדת המוות לאחר התמודדות מייסרת עם כאב האובדן, כפי שתואר בבתים 4-10.
- על הנבחן לבסס את דבריו על כל בתי השיר.

שאלה מספר 26

"מליצתי בדאגתי הדופה" / שלמה אבן גבירול

- השיר "מליצתי בדאגתי הדופה" מאת שלמה אבן גבירול הוא שיר מתקופת ימה"ב מסוג שיר חול, שיר תלונה. הדובר מתלונן על סבלו הרב ועל מר גורלו.
- בשיר קיימים שני קולות, המבטאים עימות בין שתי גישות מנוגדות לחיים. העימות בא לידי ביטוי במבנה של דיאלוג בין הדובר לידידו או בינו לבין עצמו, כאשר כל צד מציג גישה אחרת לחיים. כל קול מאופיין בדרך שונה.
- הקול הראשון הוא של הדובר/המתלונן: גישתו פסימית, מתנזרת מהנאות החיים, מתאמצת להבין את העולם. הוא מתאר את חולשת הנפש והתסכול של היוצר. לדברי הדובר המתלונן, שירתו נהדפת באנחה והצחוק מתחלף בבכי: "מליצתי בדאגתי הדופה/ושמחתי באנחתי דחופה ואם אראה שחוק – יבכה לבבי/לחיתי שהיא מני קטופה".
- הקול השני הוא של ידידו או דיאלוג בינו לבין עצמו: הוא מייצג גישה קלילה ואופטימית כלפי החיים, כאשר הוא מעמיד במרכז החיים את הרגש, את החוויה ואת הנאות החיים. הוא פונה אל הדובר ואומר: "ידידי, הלבן עשר ושישה/ספד ובכות עלי יום האסיפה – אשר היה להמשך בילדות/ בלחי כחבצלת שזופה?"



- על הנבחן להדגיש את מבנה הדיאלוג ותרומתו לאווירה הדרמטית בשיר.
- על הנבחן לבסס את דבריו על כל בתי השיר.

שאלה מספר 28

"לבי במזרח" / ר' יהודה הלוי

- השיר "לבי במזרח" עוסק בכמיהתו העזה של הדובר לציון. השיר מתאר הבדל בין יחסו של הדובר למזרח (לארץ ישראל) ובין יחסו למערב (ספרד).
- לאורך שלושת בתי השיר מתאר הדובר את רצונו העז להגיע לארץ ישראל ואת הקושי שלו לחיות בספרד.
- בבית הראשון הוא מתאר קרע מטאפורי בין גופו הנמצא במערב, ובין ליבו הנמצא במזרח. במצב זה, כשהוא עצמו אינו במזרח, הוא אינו מסוגל לאכול ואין טעם למזונותיו.
- בבית השני הוא מתאר את קשיו לקיים את הבטחותיו (לעלות לא"י, לעבור למזרח) משום שהמזרח והמערב נמצאים תחת שלטון אחר (המזרח בשלטון נוצרי, המערב בשלטון מוסלמי).
- בסיום השיר מתאר המשורר את הקלות בה היה עוזב את המערב, משום שכל רצונו הוא לראות את עפרות בית המקדש שנחרב (במזרח).
- התקבולות והצימודים מדגישים את עמדתו זו. בין הבית הראשון ובית השני קיימת תקבולת כיאסטית (מוצלבת), המדגישה ומבטאת (על דרך החזרה) את שאיפתו לעבור למזרח, וכן את הקושי לחיות במערב, רחוק מציון. כאמור, גם הצימודים ("בחבל" – "בכבלי", "יקל" – "יקר") מבטאים עמדה זו.
- הדובר חש כבול בספרד ("בכבל ערב") שהרי ציון וספרד בשלטון אחר (חבל אדום). הוא גם מדגיש את הקלות בה יעזוב את ספרד ("יקל בעיני") משום שיקר לו ("יקר בעיני") לראות את עפרות בית המקדש שנחרב.

שיר שלא נלמד

שאלה מספר 31

הסתכל בקנקן / נתן אלתרמן

- א. בשיר "הסתכל בקנקן" מאת נתן אלתרמן מופיעה ביקורת בנוגע לפער שבין המהות הפנימית לבין העטיפה החיצונית של כל דבר בעולם. העובדה היא, שאין תוכו כבדו – מה שנראה כלפי חוץ כעטוף יפה, שונה לחלוטין במשמעותו הפנימית: "הסחורה היא תמיד עטופה, זאת אומרת: שבחוץ היא כזאת, ובפנים היא אחרת".



הביקורת באה לידי ביטוי באמצעות דוגמאות רבות לאורך השיר :

- בבית הראשון - מוצגים עצמים, אשר עטופים במעטפת יפה.
- בבית השני – מתוארים מאכלים שנראים מתוקים כלפי חוץ, אך מתבררים כחמוצים או כמלוחים.
- בבית השלישי – מופיעים כלפי חוץ ערכים ואידיאליים, אשר מסתירים מניעים אישיים.
- בבית הרביעי – מככבים עסקנים מתנשאים, שרק נראים כפועלים לטובת הציבור. המסקנה מופיעה בשש השורות האחרונות של השיר ומוצגת במבנה שונה, הכולל שורות שחלקן קצרות וחלקן ארוכות. מעבר לכך, בכל בתי השיר קיימת הפנייה הכוללת ואילו בסיום מופיעה פניה אישית – אינטימית. חזרות רבות, בשתי השורות האחרונות, מדגישות את האמת המתנסחת: "לפעמים, ידידי/ לא כדאי, לא כדאי, לא כדאי כלל לראות מה שיש בו".
- הביקורת היא אירונית, וכזאת, היא מתפרשת באופן הפוך: יש לשים לב דווקא לתוכן הפנימי ולא לחיצוני.
- ב. התרומה של הניגודים כגון: זהב-זפת (בית ראשון), מתוק-חמוץ, מרקחת-קדחת (בית שני) תורמים לחיזוק ולהעצמת הביקורת של הדובר בשיר. אירוניה היא פער בין משמעויות, היוצר גיחוך. האירוניה מופיעה בשש השורות האחרונות בשיר. הפער הוא בין הנאמר ובין המתפרש: "ולכן, ידידי הקטן, הסתכל אך ורק בקנקן, רק בחוץ הסתכל ומשמש בו. לפעמים, ידידי, לא כדאי, לא כדאי, לא כדאי כלל לראות מה שיש בו".
- החזרה המסיבית על: "לא כדאי", מאותת על המשמעות האירונית, המעצימה את מסקנת הדובר השירי.

